№ 173 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 10 (22) 1878 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 10 (22) № 173

ՍԹԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ։

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція „Мшакъ"

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւնները ընդունվում են ամեն լեզուով

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Թիֆլիսի փողոցները լայնացնելու խնդիրը։—Ներքին տեսութիւն։ Հայոց թատրոն։ Ներքին լուրեր։—Արտաքին տեսութիւն։ Գերմանիա։ Թիւրքիա։—«Մշակի» հեռագիրներ։—Յայտարարութիւններ։—Տեղեկացոյց։ Բանասիրական։ Սպանիական առասպել։

ԹԻՖԼԻՍԻ ՓՈՂՈՑՆԵՐԸ ԼԱՅՆԱՑՆԵԼՈՒ ՀԱՐՑԸ

Անդրկովկասի մայրաքաղաքի հասարակական կեանքը հետզհետէ զարգանում է, նրա առևտրական յարաբերութիւնները հետզհետէ ընդարձակվում են։ Իսկ քաղաքի արտաքին կազմակերպութիւնը նոյն է մնում։ Բացի երկու, երեք փողոցներից մնացած բոլոր փողոցները և անցքերը սարսափելի նեղ և անյարմար են։ Քարայատակը անկարգ դրութեան մէջ է, թօզը անտանելի է, փողոցների լուսաւորութիւնը անբաւականացուցիչ է։ Զրանցք չը կայ։ Այս դրութեան մէջ թողնել քաղաքը անհնարին է։

Վերցնենք, օրինակի համար ամենագլխաւոր փողոցներից մին, Դվօրցօվայա անուանված փողոցը։ Այդ փողոցը անցնում է քաղաքի կենտրոնում, նա կապում է քաղաքի բոլոր մասերը միմեանց հետ։ Նա քաղաքի գլխաւոր երակն է։

Անկարելի է որ գոնէ օրը մի անգամ Թիֆլիսի իւրաքանչիւր բնակիչ չանցնի Դվօրցօվայա փողոցով։ Ամեն մի սայլ, ամեն մի կառք, ամեն մի հետևակ որ կամենում է անցնել քաղաքի մի մասից միւս մասը, անպատճառ անցնում է այդ փողոցով։ Հաւլաբարից Վերա, թէ Կուկիայից Սօլօլակ գնացողը անպատճառ պէտք է անցնի Դվօրցօվայա փողոցը, այդ նեղուցի մէջ, որտեղ միանում է քաղաքի ամբողջ երթևեկութիւնը։ Փողոցի մի ափի վրա շինված են՝ Փոխարքայի պալատը և զինուորական շտաբի շէնութիւնը և նրանց գծով, երկու շինութիւնների մէջ տեղ մասնաւոր երեք յարկանի տներ են կանգնած։ Փողոցի միւս ափի վրա շինված են փոքրիկ տներ, որոնք ինչպէս մասնաւոր կերպով տեղեկացանք, դիտմամբ պահվում են այդ դրութեան մէջ, համարվելով ժամանակաւոր շինութիւններ, որպէս զի հարկաւոր ժամանակ նրանց տակ գտնված գետինը առնվի, տները քանդվեն մինչև հայոց եկեղեցու գիծը, և այդպիսով փողոցը լայնանայ։ Ասում են որ քանի մի անգամ է արդէն, Կովկասեան նախկին փոխարքաների ժամանակ, մասնաւոր անձինք խնդիրք էին տուած փողոցի այդ կողմի վրա մեծ տներ կառուցանելու թոյլտուութիւնը ստանալու համար, բայց նրանց այդ խնդիրքը միշտ մերժված է եղել, որովհետև ինչպէս ասում են, կառավարութիւնը միշտ դիտաւորութիւն ունէր այսօր կամ վաղը լայնացնել քաղաքիս գլխաւոր փողոցը և նրա երկայնութեամբ շինված փոքր տների վրա նայում էր ինչպէս ժամանակաւոր շինութիւնների վրա։

Վերջապէս մեր քաղաքային վարչութիւնը պէտք է մտածի որ Թիֆլիսը հետզհետէ զարգանալով նրա գլխաւոր փողոցների վրա երթևեկութիւնն էլ քանի կերթայ կընդարձակվի և ուրեմն քաղաքի ամեն մասերը միմեանց մէջ կապող գլխաւոր երակը պէտք է անհամեմատ լայն լինի։

Լաւ է որ քաղաքը իր գլխաւոր փողոցները լայնացնելու մասին այժմ մտածի, երբ դեռ նրա վրա չը կան մեծ տներ, առնի այդ քանդվող խրճիթների տակ գտնվող գետինը սարսափելի նեղ փողոցը լայնացնելու նպատակով, քան թէ այն ժամանակ միայն մտածի այդ իր դիտաւորութիւնը իրագործելու, երբ արդէն այդ փողոցի վրա կառուցված կը լինեն աժագին տները։ Այն ժամանակ ուշ կը լինի, այն ժամանակ քաղաքը կորած է....

Այսպէս թէ այնպէս քաղաքը ստիպված կը լինի մի անգամ մեր այդ առաջարկութիւնը ընդունելու։ Ուրեմն աւելի լաւ է այժմ անի, քան թէ յետոյ, երբ աւելի շատ արգելքներ կը լինեն այդ անհրաժեշտ գործը գլուխ բերելու համար, երբ նոյն իսկ գործի կատարելը անհամեմատ աւելի ծախսեր կը պահանջէ, որովհետև երբ տները արդէն կառուցված կը լինեն, քաղաքը ստիպված կը լինի ոչ թէ առնվող գետնի, բայց և նոր կառուցված տների համար վճարել։

Իսկ որ նա մի անգամ ստիպված կը լինի այդ անել,—դորա մասին տարակուսել էլ չէ կարելի։

Մանաւանդ կը զգացվի իր գլխաւոր փողոցի լայնացնելու անհրաժեշտութիւնը, երբ Թիֆլիսի զանազան թաղերը կապված կը լինեն ձիաքաշ երկաթուղիով։

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅՈՑ ԹԱՏՐՈՆ

Երբ հայոց թատրօնը նոր սկսեց իր մանկական թոթովանքը, երբ ոչ և աւաղներով

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՍՊԱՆԻԱԿԱՆ ԱՌԱՍՊԵԼ

(Մօնսերրա)

(Շարունակութիւն և վերջ)

կարծեցեալ ճգնաւորը նրան հանդարտեցրեց բարձրագոյն ողորմութեան յուսովը կրկնելով սուրբ գրքի խօսքերը թէ Քրիստոս եկաւ աշխարհ մեղաւորների և ոչ արդարների համար։ Մի փոքր սփոփելով միայնակեաց խեղճը, դևը առաջարկեց նորան յաւիտեան բաժանվել իր մեղսանկութեան պատճառ կոմսի աղջկանից և որքան շուտ, այնքան աւելի լաւ է, որ աղջիկը չը կարողանայ պատմել անցածը իր հօրը, որի սարսափելի վրէժխնդրութենից ոչ մի տեղ չէր կարելի փախչել։ Մեղապարտը արդէն իր մի յանցանքից չը բաւականացած, վճռեց գործել միւսը, աւելի ծանրը։ Դառնալով իր քարանձաւը Գարինը սպանեց կոմսի աղջկանը և ծածկեց նրան մի ժայռի տակ, որի վրա շինում են յետոյ եկեղեցին։ Դևը տօնում էր իր յաղթութիւնը. նա սպանեց Աստուծու նուիրած հոգին։ Այն ժամանակ կեղծ ճգնաւորը ձգեց իրանից դիմակը ու ներկայացաւ անբաղդին իր իսկական ձևով, նա թափեց խեղճի գլխին ծաղրածութիւններ իր փքրոգութեան ու առաջվայ աղօթալից սքանչելագործութիւնների թուլութեան համար, որոնք դեռ առաջին փորձից հող ու մոխիր դարձան։ Այս բոլորը ասում էր դևը այն նպատակով, որ ճգնաւորը բոլորովին յուսահատվի իր մեղքերին թողութիւն ու հոգուն փրկութիւն ստանալում։ Սորանից յետոյ դևը աներևութացաւ թողնելով դժբաղդ ճգնաւորի հոգու մէջ սարսափելի դառն յիշատակ իր գործած զարհուրելի յանցանքների համար։ Նրա չարչարանքը ու խղճահարութիւնը շատ մեծ էին։ Նա պատրաստ էր անիծել իր կեանքը, բայց Աստուածային ողորմութիւնը չէր թողնում նրան, այլ սանձում էր այն ծայրայեղ յուսահատութեան վայրկեաններում, երբ նա վրճռում էր անդունդը խորասուզվել ամենաբարձր լեռնագագաթից։ Նա թափեց շատ դառն արտասունքներ իր մեղքերի համար, շատ խնդրեց ու աղաչեց Աստուծուց և Աստուածամօրից իր թուլացած ուժերը ապաշխարութեան համար զօրացնելու մասին։ Աղօթքը թեթևացնում էր ճգնաւորի հոգին և ահա նա վճռեց գնալ Հռօմ, իր մեղքերը պապին խոստովանելու համար։

Երբ տասներորդ օրը կոմսը եկաւ իր ուղեկիցների հետ Մօնսերրա իր աղջկայ համար, նա ոչ ոքի չը գտաւ ճգնաւորի քարանձաւում։ Բոլոր ի զուր խուզարկութիւններից յետոյ, միակ աղջկայ կորստեան դառն ու անմխիթար վշտով կիսամահ եղած հայրը դարձաւ Բարցելօնա։

Իսկ Յօվհաննէս Գարին գնաց Հռօմ ողորմութիւն ժողովելով ու բոլոր ժողովրդին յայտնելով իր գղջումը ճանապարհին պատահած մատուռներում և եկեղեցիներում։ Հասնելով Հռօմ նա խնդրեց պապին ունկնդրութիւն ու տարածվելով երեսի վրա պատմեց հեկեկալով իր յանցանքները, արտայայտելով սորա հետ այնպիսի խոր վիշտ ու նեղութիւն իր մեղքերի մասին, որ պապը գթաշարժվելով նրա սրտագին ու ջերմեռանդ պատմութեան վրա, շնորհեց նրան թողութիւն հրամայելով կրկին դառնալ Մօնսերրա այն պայմանով, որ չը կարողանայ ամօթից նայել երկնքին, գնալ ձեռքերի ու ծունկների վրա, ոչ թէ միայն մինչև իր այր հասնելը, այլ մինչև այն ժամանակ, երբ նա կը պատահի երեք ամսական երեխայի, որը կը հրամայէ նրան վերկենալ և մանգալ առաջվայ պէս՝ երբ կը գործվի մի այնպիսի հրաշք՝ այն ժամանակ նա ինչպէս մեղաւոր կարող է հաստատ իմանալ որ Աստուած էլ տուել է իր թողութիւնը։ Թըշուառ յանցաւորը ուրախութեամբ ընդունեց այսպիսի խիստ պատիժ և հնազանդելով պապի ծանր պատուէրին դարձաւ իր այրը խոնարհութեամբ կատարելով նորա հրամանը, կերակրվելով ամբողջ ճանապարհորդութեան միջոցում միայն խոտով ու անձրևի ջրով։ Բոլոր նրա շորերը դարձան ցնցոտիք, վերջապէս դրանցից էլ մերկացաւ։ Ցերեկվայ շոքը ու գիշերվայ ցուրտը այնպէս էին ամրացրել նրա մարմինը, որ նա կարողանում էր տանել և անձրևը, և ձիւնը բարձր լեռներում. Նրա ողջ մարմինը ծածկվեց մազով գազանի մորթի նման։ Այսպիսի անմարդապատկեր տեսքով եօթ տարի անցրեց իր քարանձաւում։—Ցանկանալով ցրվել իր աղջկայ կորստեան անմոռանալի վիշտը կոմս Վիլֆրիդը մի անգամ իր ուղեկիցների հետ գնաց Մօնսերրայի կենդանիներով լի շրջակայքը որսի։ Հասնելով որսի տեղը նա հրամայեց բաց թողնել շներին, որոնք անտառի խորքերը մտնելով շուտով բարձրացան մի լեռան վրա ու կանգնելով այրի անցքումը սկսեցին սաստիկ հաչել։ Երբ որսորդները մտան այրը այնտեղ գտան անբաղդ ճգնաւորին վերը նկարագրած տեսքով և նրան համարեցին մի անընական գազան։ Իմանալով պատահածը, կոմսը հրամայեց բերել նրան իր մօտ։ Որսորդները նորից մտնելով այրը կապեցին ճգնաւորին ու բերին կոմսի մօտ, որը հրամայեց տանել նորան Բարցելօնա ու տեղաւորել մի հեռու գոմում։ Շուտով այս անցքից յետոյ ոչխարների հօտ արածացնող եօթը երեխաներ Մօնիստրօլ գիւղից քշեցին իրանց հօտը դէպի Մօնսերրա լեառը ու մի քանի օր այնտեղ մնացին։ Գիշերվայ ժամանակ երեխաները տեսան թէ ինչպէս նրանց առաջ բացվեց երկինքը և լոյս էր իջնում ժայռերից մէկի վրա։ Նոյն միջոցին երեխաները լսեցին երկնքից հրեշտակների հրաշալի ու քաղցր ներդաշնակ երգը։ Երեխաները զուարճանում էին այդ տեսարանով։

Առաւօտեան դառնալով իրանց գիւղը, նոքա պատմեցին անցեալ գիշերվայ պատահարը բոլոր

լէքը ողբերգութիւնների տեղ սկսեցին խաղալ Թարգմանական, Գ. Սունդուկեանի և Հանգ. Մ. Տէր-Գրիգորեանի ինքնուրոյն, Թիֆլիսի կեանքից վերցրած պիեսները, այդ ժամանակ գրեց Հանգ. Մ. Տէր-Գրիգորեանը իր «Նինօի նշնուիլը» երեք գործողութիւններով կօմեդիան, որ ներկայացվեցաւ յօգուտ պ. Տէր-Դաւթեանի հոկտեմբերի 8-ին Գերմանական կլուբի դահլիճում: «Նինօի նշնուիլը» պիեսայի երկրորդ գործողութիւնը կորած էր և այդ էր պատճառը, որ նա վաղուց, եթէ չենք սխալվում, տաս տարիներից աւելի է, որ չէ ներկայացվել մեր բեմի վրա, իսկ այդ պիեսան չը նայելով իր բոլոր պակասութիւններին, այն տեսակից է, որոնց շուտ շուտ ներկայացնելը անհրաժեշտ է մեր հասարակութեան համար: Աւելորդ չէ պատմել դրա բովանդակութիւնը:

Նինօն հաստատ բնաւորութեան տէր մէկ աղջիկ է: Նա ուսում է ստացել առաջ մի երիտասարդ ընտանի վարժապետից, յետոյ մի ուրիշ տեղ: Նինօն սիրահարված է և ինքն էլ սիրված է: Ոչինչ արգելք չը կայ նրանց ամուսնանալու համար և նոքա նշնվում են:

Գասպար Գրիգորիչ, Նինօի հայրը, ազնուական ընտանիքին պատկանող մի հարուստ վաճառական է: Նրա գործերը առաջ լաւ են եղել, նա ունեցել է միջոց իրան և իր ընտանիքը բաւականութեամբ, մինչև անգամ շռայլութեամբ պահել և երբ Նիկոլը առաջարկել է իր ձեռքը Նինօին, հայրը չէ ընդդիմացել, բայց ժամանակով պառաւ հօր գործերը վատ են գնում: Գասպար Գրիգորիչը պարտական է մեծ գումար Անտօն Զուրաբիչին: Գիւղից Թիֆլիս բերած և բաղդին թողած Անտօն Զուրաբիչը հարստացել է. նա հասկացել է, որ մեր երկրում միայն փողը նշանակութիւն ունի և իբրև գործնական, բնական ընդունակութիւնների տէր մարդ աշխատել է փող վաստակել:

Իր նպատակին հասնելու համար Անտօն Զուրաբիչ գործ է դրել ամեն տեսակ ազնիւ և անազնիւ միջոցներ: Նրան ապտակ են տուել, նրա երեսին թքել են, նրան շատ անգամ ծեծել են, այս բոլորը նրա վրա ոչինչ ազդեցութիւն չէ ունեցել: Անտօն Զուրաբիչը հարստացել է, հասել է իր նպատակին, բայց նրան հարկաւոր է կին, մի այնպիսի կին, որ անուանի մարդու աղջիկ լինի, մէկ խօսքով լաւ տանից լինի: Նինօն յարմար է Անտօն Զուրաբիչի համար և նա առանց աղջկան տեսնելու վճռում է պսակվել նրա հետ: Անտօն Զուրաբիչը դիմում է Գասպար Գրիգորիչին, խնդրում է նրա աղջկայ ձեռքը և սպառնալիք է կապում, որ եթէ իր առաջարկութիւնը մերժեն, նա կը պահանջէ Գասպար Գրիգորիչի պարտքը, նրա տունը կը դրել տայ, նրան բանտը կը նստացնէ, իսկ հակառակ դէպքում կը ներէ իր ամբողջ պարտքը: Գասպար Գրիգորիչ համաձայնում է կատարել Անտօնի ցանկութիւնը և իր դիտաւորութիւնը յայտնում է իր ամուսին Խախօին, որին այդ լուրը սարսափեցնում է, որովհետև նա գիտէ, թէ երիտասարդները ինչքան սիրում են միմիանց և ինչ հետևանքներ կարող է ունենալ նրանց միմեանցից բաժանելը: Գասպար Գրիգորիչը յայտնում է կնօջը իր գործերի դրութիւնը, պատմում է, որ նրանց ամօթ և աղքատութիւն է սպառնում, եթէ չը կատարեն Անտօնի կամքը: Խախօն այդ լուրը լսելով նեղանում է, բայց այնուամենայնիւ չէ համաձայնում իր ամուսնի հետ: Նա բողոքում է, բայց նրա բողոքը ոչինչ նշանակութիւն չունի Թիֆլիսցի հայ մանկութեան դրանը հասած վաճառականի համար: Նա իր տան տէրն է, նրա հրամանը պէտք է կատարվի, աղջիկն էլ բախտաւոր կը լինի, որովհետև աղջիկը պարտական է հօր հասկացածի համեմատ բաղդաւոր լինել…

Հայրը վճռում է և երբ Անտօն Զուրաբիչը գալիս է նրա տուն առաջարկում է նշան տալ:

Նիկոլը նոյն իսկ այդ օրը պատմել է իր սիրուհուն, որ արդէն պաշտօն է գտել և նոքա կարող են պսակվել: Այդ լուրը սիրահարվածները պատմում են և մօրը, որը իր ամուսնի բռնած ընթացքից և իր ընտանիքին սպառնող տարաբաղդութենից տխրած, նրանց ոչ մի հարցին պատասխան չէ տալիս: Երիտասարդը Խախօին հիւանդ համարելով, գնում է բժիշկ բերելու: Դրա բացակայութեան ժամանակ Նինօին հայրը դուրս է բերում հիւրընդունարանը Անտօնի հետ նշնելու համար, բայց նա դահլիճում գտնում է Նիկոլին և սրա ներկայութիւնը մի կողմից, Նինօի և իր մօր ընդդիմութիւնը միւս կողմից արգելում են այդ գործին:

Անտօն Զուրաբիչը իր տան մէջ դարձեալ սպառնում է Գասպար Գրիգորիչին պահանջել պարտքը, եթէ շուտով իր աղջկան նրա հետ չը նշնէ: Վերջինը խոստանում է: Նիկոլը դիմում է Անտօն Զուրաբիչին և իր ճանաչած այդ կեղտոտ մարդուն պատմում է թէ ինչպէս ինքն և Նինօն դժբաղդ կը լինեն, եթէ միմեանցից բաժանվեն և առաջարկում է նրան հրաժարվել իր դիտաւորութենից: Ի հարկէ Անտօնը չէ համաձայնում և իր կողմից խոստանում է Նիկօլին հազար րուբլի, եթէ նա թողնէ Նինօին: Անտօնը այդպիսի յանդգնութեան համար ապտակ է ստանում, որ նրա համար ոչինչ նշանակութիւն չունէ, որ նրան չէ խանգարում պսակվել Նինօի հետ:

Երրորդ գործողութեան մէջ Նիկոլը յայտնելով իր դժբաղդութիւնը, համոզում է Նինօին հպատակվել ծնողների կամքին: Նինօն սիրում է Նիկօլին, բաւական է նրա մի խօսքը որ այդ աղջիկը գնա Նիկօլի ետևից ուր որ նա կամենայ, իսկ Նիկոլը հեզութիւն և ծնողների յարգանք է քարոզում. նրա վրա Գասպար Գրիգորիչը ազդել էր: Վերջապէս սովորական սրտնեղութիւններով և արտասուքներով լի տեսարանի ժամանակ պէտք է կատարվէր Անտօնի և Նինօի նշնվելը:

Գրուածքը մեծ արժանաւորութիւններ և թերութիւններ ունէ: Հանգուցեալների մասին կամ լաւ են ասում կամ ոչինչ: Մենք այդ կանոնին չենք հետևի: Նիկոլը այնպէս է նկարագրված, որ բոլորովին փչացնում է միւս կողմերից գեղեցիկ այդ պիեսան: Ի՞նչ տեսակ երիտասարդ է Նիկոլը, նա ի՞նչ բնաւորութիւն, ինչ ուղղութիւն և ի՞նչ տեսակ կրթութիւն ունի: Գրուածքը այդ հարցերին չէ պատասխանում: Նիկոլը այնքան թոյլ է դուրս բերված, այնքան անգոյն է, այնքան վատ է, որ փչացնում է պիեսայի անցքը, նրան անբնական է անում: Մի երիտասարդ, որ սիրում է և սիրված է, որի սիրոյ առարկան պատրաստ է նրան ամեն տեղ հետևել, որ արդէն նշնված է և յայտնի իրաւունքներ ունի իր նշանածի վրա, գնում է խնդրելու իր հակառակորդից թողնել Նինօին: Այդպէս կարող է միայն խելագարը վարվել: Այս բաւական չէ, նա համոզում է Նինօին հպատակվել ծնողների կամքին: Ի՞նչի համար է այսպէս վարվում Նիկօլը, ի՞նչն է նրան դրդում: Նա վստահ է իր ոյժերի վրա, նա գիտէ, որ Նինօն իր հետ բաղդաւոր կը լինի, մի և նոյն ժամանակ չէ վախենում անբոյժ աղքատութենից: Ուրիշ հարուստ աղջկայ հետ չէ կամենում պսակվել: Նրա այդպիսի վարմունքի համար գրուածքը ոչինչ չէ մեկնում, իսկ մեր կարծիքով նա այդպէս նկարագրված է այդ ամեն կողմից հարուստ պիեսան փչացնելու համար:

Քանի որ Նիկոլը բեմի վրա չէ, քանի որ նա չէ գործում, պիեսան ամեն կողմից հիանալի է: Վերցնենք օրինակ Գասպար Գրիգորիչին, մի ժամանակ հարուստ, այժմ սնանկացած վաճառականին: Ինչքան բնական և ճիշդ են նրա բոլոր գործողութիւնները: Մի քանի խօսքերով, կարճառօտ նա նկարագրված է ինչպէս հայ վաճառական, ինչպէս հայր, ինչպէս ամուսին և ինչպէս մարդ. Նա կեղտոտ գործեր է կատարում, նա բռնաւոր է աղջկայ հետ, նա բռնաւոր է ընտանիքի մէջ, ծեծում է կնօջը, որդու բաղդաւորութեան վրա իր տեսակէտից է նայում: Նա բոլորովին եսական է. կնօջը ասում է, որ իր սնանկութիւնը դժբաղդութիւն կը լինի իր ընտանիքի համար և մի և նոյն ժամանակ գիտէ, որ աղջիկը Նիկօլի հետ բաղդաւոր կը լինի, ուրեմն հաւատացած է, որ դժբաղդ ինքն կը լինի, և ոչ թէ աղջիկը, բայց այնուամենայնիւ նրան ստիպում է Անտօնի հետ ամուսնանալ, նրան դժբաղդացնում է իր անձնական բարօրութեան համար և այնքան յանդուգն է, որ չէ ուզում խոստովանվել, որ ուրիշին իր օգտի համար զոհում է:

Նինօն շատ գեղեցիկ տիպ է, եթէ Նիկոլը այդպէս չը լինէր: Կրթված, հաստատամիտ, սիրող և իր սիրելի համար նեղութիւններ կրելու ընդունակ աղջիկ է Նինօն: Այդպիսիների թիւը շատ է մեր հասարակութեան մէջ: Բայց մի հարց է ծագում. ի՞նչպէս կարողացաւ այդ աղջիկը սիրել Նիկօլին, այդ փալասին: Այս տեսակէտից նայելով Նինօն էլ անբնական է: Մի խօսքով Նիկօլի նկարագրութիւնը փչացնում է ամեն բան:

Անտօն Զուրաբիչ նոյնպէս գեղեցիկ նկարագրված է, ինչպէս Գասպար Գրիգորիչը: Դրանք երկու զանազան շրջաններին և ծագումին պատկանող միատեսակ կեղտոտ բնաւորութեան տէր մարդիկ են:

Պիեսայի մէջ կան և աւելորդ անձինք ինչպէս Անտօնի աղախին Հոռօմսիմը և ծառայ Գրիգորը, որոնք գործողութեան հետ ոչինչ կապ չունեն, բայց մի և նոյն ժամանակ նրանք այնպէս լաւ են նկարագրած, որ գրուածքին կենդանութիւն են տալիս և բոլոր ժամանակը ծիծաղեցնում են հասարակութեանը: Հանգ. Մ. Տէր-Գրիգորեանցի գլխաւոր արժանաւորութիւններից մէկն էլ այդ է: Նրա պիեսաները տեսնելու ժամանակ, հասարակութիւնը հետաքրքրվում է մինչև անգամ երբ Նիկօլի նման անձնաւորութիւն է տեսնում: Պիեսայի մէջ աւելորդ տեսարաններ չը կան. իւրաքանչիւր պատկեր գործը առաջ է տանում:

Կիրակի օրվայ ներկայացման ժամանակ

իրանց ազգականներին ու բարեկամներին: Գիւղի եկեղեցու գլխաւոր քահանան իմանալով ցանկացաւ ինքն անձամբ տեսնել այդ անսովոր երեւոյթը: Չը նայելով սրան քահանան յայտնեց երեխաների պատմածը առաջնորդին, որը բազմաթիւ հոգևորականների հետ գնաց լեառը: Այս անգամ գիշերելու ժամանակ այնտեղ ժողովված հոգևորական ողջ դասը տեսաւ թէ ինչպէս երկինքը, մի կողմից բաժանվելով վայր իջեցրեց մի կրակէ սիւն, նոյնպէս և լսում էին հրեշտակների հրաշալի երգը, որից յետոյ վերջացաւ և կրակի լոյսը: Առաւօտը բոլոր հրաշատեսները սկսեցին որոնել նշանակած այրը, որը լուսաւորվում էր երկնքից վայր իջած լուսով: Բայց լեռան զառ ի վայրերը ու ժառերի մեծութիւնը դժուարացնում էին բոլոր նրանց խուզարկութիւնները: Վերջապէս մի փոքրիկ այր իր վրա դարձրեց փնտռողների ուշադրութիւնը: Առաջնորդի հետ ներս մտողները գտան այնտեղ Աստուածամօր պատկերը: Այս պատկերը և այժմս գտնվում է Մօնսերրայի եկեղեցու գլխաւոր մասում: Կարծում են, որ նրան ծածկած կը լինեն հողի տակ եկեղեցու սպասաւորները, քրիստոնեաներին սաստիկ հալածող ու եկեղեցիներ աւերող մաւրների արշաւանքի ժամանակ: Իմանալով պատկերի հրաշքով գտնվելը առաջնորդը մեծ հանդիսով ողջ հոգևորականութեան ու շրջակայ գիւղերի բնակիչների մասնակցութեամբ գնաց դէպի այրը: Առաջնորդը պատուիրեց այդտեղ մի եկեղեցի շինել: Երբ պատկերի հրաշքով գտնվելը տարածվեց ոչ թէ միայն Սպանիայում այլ և ողջ Եւրոպայում, այն ժամանակ դժբաղդ ճգնաւորը առաջվայ պէս պահպանվում էր Բարցելօնայում կոմս Վիլֆրիդի տանը: Նրան ցոյց էին տալիս բոլորին ինչպէս լեռներում գտնված վայրենի մարդ: Երբ Ծննդեան տօնի պատճառով կոմսը հրաւիրեց բոլոր իր կոմսութեան մէջ գտնված նշանաւոր մարդկանցը, ճաշից յետոյ նրանցից մի քանիսը յայտնեցին ցանկութիւն դեռ նրանց համար չը տեսնված վայրենի մարդուն տեսնել: Կոմսի հրամանի համաձայն անբաղդ ճգնաւորը բերվեց դահլիճը, ուր հիւրերը կարող էին ազատ տեսնել նրան: Հէնց այս ժամանակ մտաւ դահլիճը կոմսի միակ որդի երեք ամսական մանուկը դայեակի գրկին:

Երեխան տեսաւ ճգնաւորին թէ չէ, իսկոյն բոլորին զարմացնելով գոռաց ու արտայայտեց «Վեր կաց, Յովհաննէս եղբայր, վեր կաց և ուղիղ կանգնիր, Աստուած քեզ ներեց», լսելով այս բառերը՝ նա բոլորովին զմայլված ու սարսափի մէջ ընկած հիւրերի առաջ կանգնեց ոտների վրա: Ցանցաւոր ճգնաւորը ստանալով վերևից այն ցանկալի թողութիւնը փաթաթվեց կոմսի ոտքերին ու ապաշխարութեան արտասուք գլորելով պատմեց իր կրկնակի յանցանքը ու իր ապաշխարութեան համար կրած բոլոր սարսափելի պատիժը: Թէև կոմսը ինչպէս գթառատ ծնող—նորից զգաց իր աղջկայ կորստեան դառն վիշտը, բայց անհնար համարելով պատժել այսպիսի ձևով Երկնահօրից թողութիւն ստացողին, ուղարկեց ճգնաւորին Մօնսերրա, հրամայելով նրան գտնել սպանած աղջկայ դիակը, որ եկեղեցու ծիսակատարութեան համաձայն ամփոփեն նրան: Ցանկալով ինքն ներկայ գտնվել այդ ժամանակ, կոմսը մեծաթիւ ուղեկիցների և հոգևորականների առաջնորդութեամբ գնաց նրա հետ.

Որքան մեծ եղաւ նրանց զարմանքը, երբ հասնելով այրը, ուր ծածկված էր կոմսի աղջկայ մարմինը, կենդանի գտան գեղեցիկ օրիորդին: Միայն նրա փափուկ վզի վրա նկատվում էր դանակի հետքը: Տեսնելով հօրը, նա շատ ուրախացաւ: Իր հօր հարցումներին պատասխանում էր համառօտ, որ իր փրկութեան ու բոլոր շրջապատող վտանգից կեանքը պահպանելու համար պարտական է իր միակ պաշտպան այս վայրենի տեղի պահապան Աստուածամօր պատկերին: Սորա հետ յայտնեց նաև հաստատ ցանկութիւն մնալ միշտ այս լերան վրա, և կոմսը չը ցանկանալով նախախնամութեան կամքին հակառակել տուեց աղջկանը իրաւունք բոլոր աստուածապաշտ միանձնուհիների համար կառուցանել բնակարան:

Վանքը շինվեց թէ չէ Կատալօնիայի լաւ ընտանիքներից եկած միանձնուհիներով լցվեց իսկ կոմս Վիլֆրիդի աղջիկը եղաւ առաջին մայրպետ: Հարիւր տարից յետոյ Բօրել կոմսը փոխադրեց բոլոր այս բնակարանի կոյսերին սուրբ Պետրո-դե-լա-Պուէլլա-Բարցելօնի վանքը, իսկ Մօնսերրայի վրա բնակեցրեց այլ միանձնուհիներ, որոնք մինչև այժմ բնակվում են ինչպէս ճգնաւորուհիներ: Մենարանը չափազանց հարստացաւ, որովհետև շատ արտօնութիւններ ունէր: Մօնսերրան այցում էին ուխտաւորները ամբողջ Եւրոպայից: Նրանց մէջ եղել են շատ նշանաւոր անձինք: Լեառը բարձրանալու համար, որտեղ կանգնած է վանքը, հարկաւոր է 2 ժամ միջոց: Երբ ճանապարհորդը հասնում է գագաթում տարածվող տափարակին, որտեղ գտնվում է եկեղեցին, նրա աչքի առաջ բացվում է Պիրինեան լեռների, Կատալօնիայի հարուստ գիւղերի, լեռների կանաչով ծածկված զառ ի վայրերը: Առաջ քան ճանապարհորդը կը հասնի վանքի նորագոյն շինվածքներին, նա պիտի անցնի գեղեցիկ բնակարանը, որ շինել է հռչակաւոր կարդինալ Լաբօվերի Մօնսերրայի վանահայրերից մինը և վերջերումս Յուլիոս II անունով պապական գահ բարձրացողը: Նրա պատերի նկարները յիշեցնում են Աստուածամօր պատկերի գիւտը:

Առաջին հին եկեղեցին անհետացաւ, բայց նրա աւերակների վրա շուտով կառուցվեց մինչև մեր օրերը պահպանվող նորը: Նրա հիմը դրել է Ֆերդինանդ թագաւորը, իսկ եկեղեցու շինութիւնը աւարտվել է 1592 թւին և օծվել է ի պատիւ Աստուածամօր:

րակ լաւ չը գնաց, իսկ պարոն Ֆրանգուլեանց իր անպիտան խաղով բոլորովին ծիծաղելի դարձրեց իր անգոյն դերը։ Տ. Սանգուխտ-Անեանց, պ. պ. Տէր-Դաւթեան և Հախնազարեանց վատ չէին։ Միւսները շատ անպիտան խաղացին։ Տ. Շամիրամի խաղը և ձայնը յիշեցնում էին մի օրիորդի որ միշտ դարդոտ է և անպատճառ կամենում է ամուսնանալ։ Պ. Հախվերդեանի խաղի ժամանակ շատ էին ծիծաղում, գուցէ նա կարծում է որ այդ նրա գեղեցիկ խաղերն էր։ Շատ սխալ կարծիք կը լինէր։ Հասարակութիւնը ծիծաղում էր հեղնակի ստեղծած տիպի և նրա խօսքերի վրա, իսկ ինքն պ. Հախվերդեանը Գրիգորի տեղ հարբած զինուոր էր ներկայացնում։

Պ. Ջմշկեանը, «Հայերուս բաղձանքը» և «Հայերուս Թուքը» «Փորձի» մէջ տպվելու և տպված Գամառ-Քատիպայի ոտանաւորները շատ գեղեցիկ կարդաց։ Հասարակութիւնը հիացած էր տաղանդաւոր պարոնի թէ ընտրութենից և թէ ընթերցանութենից։ Ափսոս որ պարոնը միայն երեք անգամ կրկնեց և ոչ աւելի։

Ցանկալի կը լինէր, որ «Նինօի Նշնուիլը» պիեսան ներկայացվէր սիրողներից։ Նրա պակասութիւնները լաւ խաղի ժամանակ գուցէ այնքան ակներև չեն լինի։ Առհասարակ այդ պիեսայի շուտ շուտ ներկայացնելը հարկաւոր է հայ հասարակութեան համար։ Գասպարի և Անտօնի մէջ շատերը կը տեսնեն իրանց լուսանակար պատկերները։

Ց. Տ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հոկտեմբերի 8-ին ԹԻՖԼԻՍԻ Հաւլաբար թաղի Ս. Մարիամեան օրիորդական ուսումնարանը կատարեց իր գոյութեան իննամեայ տարեդարձը։ Ուսումնարանը ունի այժմ, որքան մեզ յայտնի է մօտ 70 աշակերտուհի։ Հոկտեմբերի 8-ի հանդիսին շատ ժողովուրդ կար։ Մեզ դեռ յայտնի չէ թէ ինչ գումար գոյացաւ ալեգրիից։

—

ԿԱՐՍԻՑ մի մասնաւոր հեռագրով մեզ տեղեկացնում են որ մեր լրագրի թղթակից Գրիգոր Նիկողոսեան, թողեց Կարս և ծառայութեան գործերով կրկին ուղևորվեց դէպի Երզրում։

—

«Тифл. Объявленія» թերթը մի քանի ժամանակից բացի ներքին լուրերից սկսել է տպել և առաջնորդող յօդուածներ։ Այս օրերս այդ թերթի մի առաջնորդող յօդուածը նուիրված էր հայոց թատրոնի հարցին։ Յօդուածը ուրախանում է որ Թիֆլիսի հայ դերասանական խմբերի մէջ նշմարվում է բնական արհեստով փող վաստակելու ձգտումը։

—

Այս օրերս ստացանք ռուսերէն լեզուով գրած մի բրօշիւր, որ հրատարակվեցաւ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ, Յ. Մարտիրոսեանցի տպարանում։ Բրօշիւրի վերնագիրը հետևեալն է՝ «Проекты пояснительной записки и Устава Тифл. Общества для содѣйствія ремесленной промышленности», այսինքն՝ «Պրօէկտներ բացատրողական յօդուածի և կանոնադրութեան արուեստագործական արդիւնաբերութեանը նպաստող ընկերութեան։» Յօդուածի հեղինակը Ս. Ս. Շչուկին է (С. С. Щукинъ)։ Այս բրօշիւրի մասին կաշխատենք մի այլ անգամ աւելի մանրամասնօրէն խօսելու։

—

Կամ վաղը, կամ հինգշաբթի օրը տպելու ենք Ասիացու ֆելիետօնը։

—

Կիրակի, հոկտեմբերի 8-ին ԹԻՖԼԻՍԻ մէջ գտնվող պ. Ժէրարի ցիրկը յայտնեց որ վերջին հրաժարական ներկայացումն է տալիս։ Լսում ենք որ Ժէրարի ցիրկի տեղ շուտով բացվելու է Թիֆլիսում պ. պ. Գոդեֆրուա եղբայրների ցիրկը։

—

ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏԻՑ մեզ գրում են, որ Ս. Էջմիածնի ճեմարանից նորերումս աքսորված հինգերորդ դասատան աշակերտները ճեմարանի նոր վարչութեան շնորհով սկսում են ստանալ իրանց վկայագրերը։

—

Այս օրերս ստացանք դօկտօր Բ-ից մեր լրագրի համար գերմաներէն լեզուով գրած մի յօդուած «Նոյնպէս մի անյետաձգելի խնդիր» վերնագրով։ Յօդուածը պէտք է ի հարկէ թարգմանվի հայերէն լեզուով։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

—

Լրագիրներին հետևեալ տեղեկութիւնները հաղորդում են սօցիալիստների դէմ ուղղած օրէնքի քննութեան մասին։

«Օրէնքի երկրորդ ընթերցանութեան ժամանակ մասնաժողովի և կառավարութեան մէջ համաձայնութիւն չը կայացաւ, որովհետև մասնաժողովը զիջումն չառաւ և պընդեց, որ օրէնքը միայն երկու տարի ու կէս ոյժ ունենայ։ Այսպիսով այդ հարցին վերջնական վճիռ կը տայ գերմանական պարլամենտը, որտեղ մի և նոյն վիճաբանութիւններ կը լինեն, ինչ որ մասնաժողովում։ Այնու ամենայնիւ յոյս ունեն, մանաւանդ կառավարչական շրջաններում, որ պարլամենտի և կառավարութեան մէջ համաձայնութիւն կը կայանայ։ Անկասկած շատ բան կախված կը լինի դէպքից և երեք կամ չորս ձայներ որ կը պակասեն հակառակորդներից մեկին վճռողական նշանակութիւն կունենան։

«Մասնաժողովի վիճաբանութիւններին իշխան Բիսմարկ չէր մասնակցում. նա իր ոյժերը պահում է պարլամենտի համար, որի վճիռները գլխաւոր նշանակութիւն կունենան։ Պրուսական մինիստր կոմս Էյլէնբուրգ մասնաժողովի վիճաբանութիւնների ժամանակ չափազանց զգոյշ էր։ Նա աշխատում էր այնպիսի բան չասել, որից յետոյ ստիպված լինէր հրաժարվել, կամ ասածը ուրիշ կերպ մեկնել։ Այդ հանգամանքից եզրակացնում են, որ իշխան Բիսմարկ դեռ չէ ասել իր վերջին խօսքը։ Առ այժմ իշխանը ոչ ոքից չէ ծածկում, որ եթէ պարլամենտը կընդունէ օրէնք մասնաժողովի խմբագրութեան համեմատ, նա կարձակէ պարլամենտը և նոր ընտրութիւններ կը նշանակէ։ Բայց հազիւ թէ իշխանը օգուտ քաղէ այդ միջոցից։ Նրա շարունակ բանակցութիւնները ազգային-ազատամիտ կուսակցութեան առաջնորդի հետ ապացուցանում են, որ իշխան Բիսմարկ նախադասում է հասնել համաձայնութեան և այդ նպատակին հասնելու համար, պատրաստ է մի քանի զոհաբերութիւններ անել։ Իշխանը մանաւանդ աշխատում առանձնացնել պարլամենտի անդամ Լասկերին և այդ գործը նրան մասամբ աջողվեցաւ, որովհետև Լասկեր ազգային-ազատամիտ կուսակցութեան մէջ այլ ևս այնքան կողմնակիցներ չունէ։ Կարող է պատահել, որ այդ կուսակցութեան մէջ կառաջանայ կատարեալ անհամաձայնութիւն։ Պարլամենտական շրջաններում տարածված լուրերի համեմատ այդ կուսակցութենից հազիւ վեց մարդ օրէնքի դէմ կը քուէարկեն, այդպիսով եթէ ամեն բան լաւ կերթայ օրէնքը կարող է 25 ձայների առաւելութեամբ ընդունվել։

«Պարլամենտական վիճաբանութիւններին սօցիալ-դեմօկրատների կողմից կը մասնակցէ Լիբկնէխտ։ Ասում են որ անդամ Բեբել նոյնպէս դէպքից օգուտ կը քաղէ և կը պատասխանէ իշխան Բիսմարկի ճառին։ Բեբել կը հաստատէ, որ Լասսալ սօցիալ-դեմօկրատ էր։

«Սօցիալական շրջաններում վճռել են խոնարհվել այն դրութեանը, որ կը ստեղծէ նոր օրէնքը։ Այդ կուսակցութեան մամուլը կը հրաժարվի իր յանդուգն և յարձակողական ուղղութենից։ Սօցիալ-դեմօկրատական ընկերութիւնների սեփականութիւնը պահպանելու համար երևի զանազան հին յայտնի միջոցների կը դիմեն։ Մի բան կը ծախեն, մի ուրիշը կը յանձնեն, կը փոխարինեն և այլն։

«Այստեղի ֆինանսական և քաղաքական շրջանները զբաղված են Ունգարիայի մինիստրական կրիզիսով։ Աւստրո-Ունգարիայի մէջ դահլիճը լիքն էր։ Ներկայացումն առհաստեղի ունեցած անբաւականութիւնը և այդ պետութեան կատարեալ հպատակութիւնը ունգարացիների ցանկութիւններին այստեղ վատ տպաւորութիւն են գործում։ Աֆղանիստանի հարցի վրա այստեղ ոչ ոք ուշադրութիւն չէ դարձնում։

«Յոյն-թիւրքաց հարցի մասին դադարել են խօսել։ Երևի յոյները չեն մոռանայ, որ իրանց ներկայ դրութեամբ լորդ Բիկօնսֆիլդին են պարտական։ Հօբարտ-փաշա ասել է, որ Յունաստանին կարելի է մի քանի զիջումներ անել, բայց նա երբէք չի համաձայնի փոփոխել սահմանները այնպէս, ինչպէս որոշել է կօնգրէսը։ Անկասկած, եւրոպական պետութիւններից ոչ մեկը բացի դիպլօմատիական միջնորդութիւնը ուրիշ պաշտպանութիւն չեն ցոյց տայ Յունաստանին։»

ԹԻՒՐՔԻԱ

—

«Journal des Debats» ֆրանսիական լրագրի Կ. Պօլսի թղթակիցը գրում է հետևեալը Փոքր-Ասիայի վերանորոգութիւնների մասին։

«Այժմ անգլիական դեսպան պ. Լայարդ պէտք է զբաղված լինի Փոքր-Ասիայում մտցնելի վերանորոգութիւնների նախագիծը առաջարկելու համար, որ թիւրքերը յամառութեամբ մերժում են։ Այդ նախագիծը ընդունել տալով, պ. Լայարդ կամենում է սուլթանի իշխանութիւնը փոխարինել անգլիական իշխանութեամբ, իսկ սուլթանը կորցնելով իր երկիրները Եւրօպայում Փոքր-Ասիայում իրան կատարեալ տէր էր համարում։ Սուլթանը նկատում է, որ ինքն խաբված է և ընդունելով Անգլիայի առաջարկած վերանորոգութիւնների նախագիծը կորցնում է իր տէրապետական իրաւունքների մի մասը։ Այսպէս թէ այնպէս Փոքր-Ասիայի մէջ պէտք է վերանորոգութիւններ մտցնեն, եթէ ոչ Թիւրքիան կատարելապէս կընկնի և կը կորցնի իր համարումը։ Երբ անցեալ շաբաթ անգլիական դեսպանը սուլթանից իրադէ էր պահանջում առաջարկած վերանորոգութիւնները մտցնելու համար, սուլթանը պատասխանեց հետևեալ խօսքերով, որ ես լսել եմ արժանահաւատ անձից։ «Փոքր-Ասիային ես կը տամ վերանորոգութիւններ, բայց այդ խնդրի վերաբերութեամբ ինձ վրա ես ոչինչ պարտականութիւն չեմ վերցնի։ Ես դեռ շատ պէտք է մտածեմ և չափազանց զգոյշ պէտք է լինեմ, որ այնպիսի մի վերանորոգութիւն չը մտցնեմ այդ երկրի մէջ, որ իմ տէրապետական իրաւունքների դէմ լինի»։

«Կ. Պօլսում չափազանց շատ զօրքեր են հաւաքվում։ Այդ հանգամանքը թիւրքերը մեկնում են Ռուսաստանից գերիների վերադարձով, որոնց կէսը նրանց ասածի համեմատ արդէն հասել է Կ. Պօլիս։ Չը նայելով, որ Կ. Պօլսում այդքան զօրքեր կան, այնու ամենայնիւ նրա շրջականերում անգթութիւններ գործվեցան ռուսաց զօրքերի հեռանալուց յետոյ։ Երբ ռուսաց զօրքերը հեռացան Րօդօստօ, Սիլիվրի և Ջեկմէջէ գիւղերից, այնտեղ անկարգութիւններ գործվեցին և 40—60 քրիստոնեաներ զոհվեցին մահմետականների կատաղութեանը։ Մահմետականները յարձակվել են յունաց գիւղերի վրա։ Այս դէպքի պատճառը Կ. Պօլսում մեկնում են յոյների գործած անգթութիւններով, երբ այդ գիւղերում գտնվել են ռուսաց զօրքեր։»

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

ՎԻԷՆՆԱ, 6/18 հոկտեմբերի։ «Presse» լրագիրը հաղորդում է, որ սուլթանը հաստատեց թիւրքաց մինիստրների խորհուրդի վճիռները Ռուսաստանի հետ վերջնական խաղաղութեան դաշնագիրը կապելու համար։

ԼՈՆԴՈՆ, 6/18 հոկտեմբերի։ Սուլթանը Աֆղանիստանի էմիրին մի նամակ է ուղարկում, որով խնդրում է նրան Անգլիայի հետ ունեցած անհամաձայնութիւնները բարեկամաբար վերջացնել։

ԲՕՄԲԷՅ, 6/18 հոկտեմբերի։ Հնդկաստանի փոխարքայի լրաբերը վերադարձաւ։ Էմիրի պատասխանը անբաւականացուցիչ է։ Ասում են, մահմետականների ցեղի մէջ երկպառակութիւն կայ էմիրին հաւատարիմ մնալու վերաբերութեամբ։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 7 հոկտեմբերի։ «Голосъ» լրագրին Պեշտից հեռագրում են. «Տիսսա կարծիք է յայտնում, որ ունգարական ձըգտումները յաղթող կը հանդիսանան, որովհետև բարձրաստիճան անձանց տրամադրութիւնը փոխվել է և կոմս Անդրաշիի հեղինակութիւնը գահի առաջ հաստատվել է։ Տիսսա աշխատում է համոզել պատգամաւորներին սէյմի մէջ չը քննել կոմս Անդրաշիի քաղաքականութիւնը, այլ այդ գործը յանձնել դելեգացիաներին, որտեղ կայսերական արտաքին գործերի մինիստրը կարող է ինքը ներկայացնել իր բացատրութիւնները։ Այդ աշխատանքը համակրութիւն չէ գտնում մինչև անգամ Տիսսայի սեփական կուսակցութեան մէջ։ Ընդդիմադրական կուսակցութիւնը նորից պատրաստում է ժողովրդական միտինգներ։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 8 հոկտեմբերի։ «Новое Время» լրագրին Բելգրադից հեռագրում են, որ Սերբիայի սահմանների ուղղելը Բերլինի դաշնագրի համեմատ դժուարութիւնների է հանդիպում։ Ալբանցիները սպառնում են միջազգային տօպօգրաֆիական մասնաժողովին։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 7 հոկտեմբերի։ Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 96 ր. 87 կ., երկրորդ 95 ր. 62 կ., երրորդ 95 ր. 50 կ., չորրորդ 95 ր. 75 կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 235 ր. 5 կ., երկրորդ 227 ր. 55 կ., արևելեան 92 ր. 50 կ., ոսկի 8 ր. 18 կ.։ Ռուսաց 1 րուբլ Լոնդոնի վրա արժէ $24^{1}/_{32}$ պէնս, ռուսաց 100 րուբլ Գերմանիայի վրա արժէ 205 մարկ 25 պֆէն., Փարիզի վրա 253 ֆր. 25 սանտ.։ Տրամադրութիւնը ամուր է։ Կերօսին պուդը արժէ 2 ր. 40 կ.,

Կ. ՊՕԼԻՍ, 6/18 հոկտեմբերի։ Վրանիա տուած է Սերբիային, իսկ Կօսինօ Չերնօգորիային։

ՎԻԷՆՆԱ, 6/18 հոկտեմբերի։ «Polit. Corresp.» լրագրին Աթէնքից հեռագրում են, որ Կումունդուրոս ազգային ժողովին հարց առաջարկեց ընդդիմադրական կուսակցութեան առաջնորդներին հաւատ յայտնելու մասին։ Տրիկուպիս ընդհակառակը առաջարկեց մերժել կառավարութեան պահանջած 12 միլիօն կրեդիտը և արձակել պահեստի զօրքերը։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 8 հոկտեմբերի Կ. Պօլսից «Голосъ» լրագրին հեռագրում են. «Ի նկատի առնելով օտար պետութիւնների դեսպանների անդադար պահանջները, Բ. Դուռը Կ. Պօլսում մի իրադէ հրատարակեց, որով հաստատվում է չորս անդամներից՝ երկու քրիստոնեայ և երկու մահմետական՝ կազմած մասնաժողով։ Այդ մասնաժողովը զինուորական դատարանի նման է։ Նորա նպատակն է պատժել Հայաստանի մէջ անկարգութիւններ և սպանութիւններ գործողներին։ Նա անսահման իշխանութիւն ունի։ Իրաւունք ունի կալանաւորել առանց նախապէս յայտնելու թիւրքաց կառավարութեանը։ Հայոց պատրիարքը միջնորդեց հաստատել այնպիսի մասնաժողով, ինչպիսին նշանակված է արևելեան Ռումելիայի համար և մի և նոյն ժամանակ նկատեց, որ մասնաժողովի անդամների ընտրութեան ժամանակ հայերի կարծիքը չը հարցրին։ Բ. Դրան գործակալները մերժեցին ընդունել այդ միջնորդութիւնը։ Առհասարակ թիւրքաց կառավարութիւնը մտադիր է չը մասնակցել տալ օտար տարրերին իր ներքին վարչութեանը, բացի այն դէպքերից, որոնց մասին պաշտօնապէս յիշված է։ Հայ հասարակութիւնը ոչինչ հիմնաւոր յոյսեր չունի նոր մասնաժողովի գործունէութեան հետևանքների մասին։ Գաղթականների շարժումը, որ ստացած տեղեկութիւնների համեմատ հայոց պատրիարքի կարգադրութիւններից կախված է, վերջացել է։

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

ՀԱՐԿԱՒՈՐ է մի տուն, որի մէջ տեղաւորվի Թիֆլիսի գլխաւոր պօլիցմէյստեր, նրա կանցելեարիան և հրաշէջ գունդը իր սայլերով։ Տունը պէտք է լինի քաղաքի կենտրոնում, պէտք է ունենայ ախոռ 36 ձիաների համար, նոյնպէս լաւ բակ և յարմարաւոր մուտք։

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ իրանց տունը յիշեալ բնակարանի համար տալ ցանկացողներին հրաւիրում է մինչև հոկտեմբերի 5 յայտնել վարչութեանը տան վարձի մասին մանրամասն պայմանները,

2—3

ՄԵՏԱՔՍԵՂԷՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ՄԱԳԱԶԻՆ ԹՈՎՄԱՍ ԽԱՆԴԱՄԻՐՕՎԻ (նախկին ԽԱԼԱԹՕՎԻ) տեղափոխված է Վելեամինօվսկայա փողոցի վրա գտնվող Խոսրովի տանից Երևանեան հրապարակի վրա ԽԱՐԱԶՕՎԻ տանը, Թիֆլիսի փոխադարձ կրէդիտի ընկերութեան շինութեան տակ։ Ցայտնելով սրա մասին Թիֆլիսի հասարակութեան, մեծայոյս եմ որ նա իր այցելութիւնները չի պակասեցնի իմ մագազինից, հաւատացած լինելով, որ ինձանից դուրս եկած ապրանքները լաւ յատկութիւններ ունեն և գները չատ չափաւոր են։

4—6

МАГАЗИНЪ шелковыхъ товаровъ ТОМАСА ХАНДАМИРОВА (бывшій ХАЛАТОВА) перемѣщенъ съ Вельяминовской улицы дома Хосроева на Эриванскую площадь въ домъ ХАРАЗОВА, подъ Тифлисскимъ обществомъ взаимнаго кредита. Объявляя о семъ Тифлисской публикѣ льщу себя надеждою, что она не оставитъ своимъ посѣщеніемъ мой магазинъ съ тою увѣренностью, что отпускаемые мною товары будутъ доброкачественные и цѣны самыя умѣренные.—

4—6

ԹԻՖԼԻՍԻ Ներսիսեան հայոց դպրոցում հոգաբարձական խորհրդարանի մէջ հոկտեմբեր ամսի 18-ին, երեկոյեան 8 ժամին, կը լինի աճուրդ (առանց կրկնաճուրդի) կապալով տալու դպրոցին պատկանած կալուածքը, որ գտնվում է քաղաքիս 2 բաժանման 12 Թաղում, Սաղի վրա։ Պայմանաթուղթը կարելի է կարդալ հոգաբարձութեան դիւանատան մէջ ամեն օր, բացի կիւրակէից և տօներից, ցերեկվայ 10-ից—12 ժամե։

Председатель Тифлисскаго общества покровительства животнымъ доводитъ до свѣдѣнія членовъ общества и всѣхъ интересующихся дѣломъ покровительства животнымъ, что засѣданія, начиная съ октября мѣсяца сего года, назначаются каждое 5 число для правленія общества и каждое 20 число для очередныхъ общихъ собраній членовъ общества, въ 7 часовъ вечера, въ помѣщеніи канцеляріи управленія Кавказскаго Коннозаводскаго округа (домъ Читахова, на Сергіевской улицѣ).

2—3

Լոյս տեսաւ
«ՆԱԽԱՊԱՇԱՐՄՈՒՆՔ»

Անունով մեր աշխատասիրութեան I հատորը, որ պարունակում է իր մէջ մեր կեանքից առնված 600-ից աւելի նախապաշարմունքներ։—Գինն է 50 կ.։

Կարելի է ստանալ հետևեալ հասցեով.— «Въ Тифлисъ.—Кавказская книжная торговля З. П. Грикурова.»

Ց. Նազարեանց

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԱԿԱՆ ՐՕՏԱՆ (учебная рота) հրաւիրում է ցանկացողներին կապալով վերցնել րօտայի մէջ ծառայողների համար հարկաւոր եղած ՄՍԻ ԵՒ ՄԻՒՍ ՄԹԵՐՔՆԵՐԻ ՀԱՍՑՆԵԼԸ։ Ցանկացողները հրաւիրվում են աճուրդին ներկայ լինելու համար րօտայի զօրատունը, ինկերների ուսումնարանի մօտ, սեպտեմբերի 25-ին առաւօտեան 10 ժամին։

Խնդրեմ ՄՈՂՆՈՒ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆԱՑ և ժամաւորներին շնորհ բերել ամսի 8-ին գնի սուրբ պատարագին սուրբ Գայեանեան ՕՐԻՈՐԴԱՑ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԻ ԴԱՀԼԻՃԸ նոր երեցփոխան ընտրելու և երեք հոգաբարձու Մողնու տղայոց միջնակարգ ուսումնարանի համար։

Երեցփոխան Խ. Դաւթեանց

«Մեր Կովկասի հիմնական լրագիրները կամ «Թռչող միտք» անունով նոր դուրս եկած բրօշիւրը ծախվում է հատը 15 կոպէկով միմիայն Զաքարեայ Գրիգորեանի և Զարկվեանի գրավաճառանոցներում Ալէքսանդրեան այգի դիմաց։

Գրիգոր Տէր-Մելքիսեդեկեան

ՔԱՐԱՆՁՈՒԽ „ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ“ ՇԱԽՏԻՑ

(ՀԱՆՔԻՑ), ՈՐ ԳՏՆՎՈՒՄ Է ՁԷԼՕԲԱՆԻ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆԻ ԿՈՒՐՍԿԵԱ ԳԻՒՂՈՒՄ

ԸՆԿ. ՍԻՉՅՄԱՆ—ՇԷՆԻՆԳ

Ծախվում է ՇԷՆԻՆԳԻ ՊԱՎԻԼԻՕՆՈՒՄ ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ՄԻԱՍԻՆ ԱՄԲՈՂՋ ՎԱԳՕՆՆԵՐՈՎ ՆՐԿԱԹՈՒՂՈՒ ԿԱՅԱՐԱՆԻՑ ՊՈՒԴԸ 25 ԿՕՊ., ԻՍԿ ՓՈՔՐ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ԿԱՐԵԼԻ Է ԳՆԵԼ ՔԱՂԱՔԻ ՄԷՋ ԳՏՆՎՈՂ ՊԱՀԵՍՏԻՑ ՊՈՒԴԸ 28 ԿՕՊԷԿՈՎ։

ԿԵՆՏՐՕՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑՈՒՄ

(ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԼԷՐԷՈՒՄ)

Վաճառվում են Բերլինի կօնգրէսին ներկայացած հայ-պատգամաւորների լուսանկա պատկերները՝

1. ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿ մեծ դիրքով (կաբինէտնիյ) . . . . 60 կ.
2. ԽՈՐԷՆ ՆԱՐԲԷՑ փոքր դիրքով (վիզիտնիյ) . . . . 30 »
3. ԽՈՒՄԲ վերոյիշեալների իրանց քարտուղարներով . . . . 60 »

Օտար քաղաքներից գումարով գնողներին 50 և 25 կ. ուրաքանչիւրը։

1—3

ԿԵՆՏՐՕՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑՈՒՄ

(ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԼԷՐԷՈՒՄ)

Վաճառվում են հետևեալ հայերէն գրքերը՝

	Ր.	Կ.
1. Ն. Տէր-Ղևոնդեան՝ Մայրենի լեզու. ա. տարի վեցերորդ տիպ. . . .	—	35
2. » » բ. տարի չորրորդ տիպ. . . .	—	40
3. » » գ. և դ. տ. երկր. տիպ. . . .	—	70
4. Ղ. Աղայեանց՝ Ուսումն Մայրենի լեզուի, երրորդ տիպ. . . .	—	15
5. Տէր-Ստեփանեանի՝ Սկզբունք քրիստոնէական հաւատոյ. . . .	—	50
6. Գ. արքեպ. Այվազեան՝ Նախակրթանք գրաբար լեզուի մ. ա. հինգերորդ տիպ. . . .	—	40
7. Տէր-Դաւթեանց՝ Русское Слово	—	35
8. Աբովեանց՝ Հայոց պատմութիւն երկրորդ տիպ. . . .	—	60
9. Հատընտիր ընթերցուածք ի մատենագրաց նախնեաց՝ հանդերձ ծանօթութեամբք Վիէննա Թոռնեան . . .	4	—
10. Թորոս Լևոնի պատմական վէպ ազգ. կեանքից	1	—

Այս օրերս կը ստանանք Վենետկից Առձեռն բառարաններ, Հայաստանի քարտէզներ և ընտիր մատենագիրների աշխատութիւններից շատերը։

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 10. ՏԵՂԵԿԱՑՈՅՑ ԹԻՖԼԻՍ. 1878.

ԹԻՖԼԻՍԻ ՎԱՃԱՌԱՆՈՑ (Հոկտեմբերի 9-ին)

	Ր.	Կ.
Ոսկին (պօլուիմպերիալը)	8	25
Հին 82 պր. մ. արժ. 1000 մ.	1520	—
Հին 20 կ. 72 պր. 1000 „	1235	—
Վիգրիշնի 5°/₀ առաջին փոխառութեան տոմ. 100 »	232	—
Երկրորդ 5°/₀ վիգրիշնի »	228	—
Մարսելի կուրսը 251½—	100	—
Լօնդօնի կուրսը Օդեսայի վրա.	9	97
Վենայի կուրսը ամէ 121 գլ.	100	—
Դաւրեժի բարաթը. . .	5	70
Առևտրական բանկի ակցիան 200 մ. . . .	315	—
Փօթի թիֆլիսեան երկաթուղու ակցիան 125 մ.	102	—
Շաքարը բրօցկու . .	7	60
„ միւս տեսակը.	7	45
„ չաքարաւազը .	6	40
„ տրանզիտը. .	6	—
„ մաքուր փճարած	11	50
Բամբակը Երևանու Ամերիկայի սերմից. .	8	—
Միւս տեսակը հին սերմից.	7	—
Բուրդը Թուշի . . .	7	25
„ Թարաքամի	4	—
Ալիւր Շորագալու . .	2	—
„ Երևանի. . . .	—	—
Գարին.	1	30
Մոմը բնաճարպի (стеар.)	12	40
Մետաքս Նուխվայ. .	210	—
Կախեթունը. . . .	140	—
Կոկոնը Նուխվայ (բոժ.)	45	—
Ֆրիգոնը (լասը) Ագուլեաց	60	—
Կոֆէն մոկօի. . . .	26	—
„ լիվանի . . .	22	—
„ մարտինկոյինը	17	—

ՀԵՌԱԳԻՐ

	Ր.	Կ.
Կովկասի և Անդրկովկասի քաղաքները . .	1	
Ռուսաստան .	2	
Աւստրիա . .	3	
Անգլիա. .	4	
Գերմանիա. . .	2	88
Ֆրանսիա . . .	3	75

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՄԱՆԿԱԲԱՐՁԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑ

(Վէրայի վրա № 38)

Ծննդկանների ընդունելութիւնը ցերեկվայ և գիշերվայ ամեն ժամանակ, օրը 50 կոպէկ վարձով, իսկ չքաւորներին անվարձ. Առանձին սենեակներում ամիսը 30 — 50 րուբլ։ Կանանց հիւանդութիւնների բաժանմունքի մէջ վարձը ընդհանուր սենեակում 18 րուբլ, իսկ մասնաւոր սենեակներում 30 րուբլ ամսական։

Երթևեկ հիւանդ կանանց և երեխաների ընդունելութիւնը ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, 9½ մինչև 11 ժամ առաւօտեան։ Բժշկապետ Անանով։

ՓՕԹԻ-ԹԻՖԼԻՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Թիֆլիսից մինչև փօթի (ճանապարհորդների գնացքը) 9 ժամին 21 րօպէ առաւօտեան։ Մինչև Միխայլօվօ (խառն գնացքը) երեկոյեան 5 ժամ. 18 րօպէ։

	առաւօտ.	երեկոյեան
Թիֆլիսից . .	9. 21	5. 18
Գորի . . .	11. 58	9. 43
Միխայլօվօ.	1. 29	11. 57
Րիօն . . .	6. 47	
Փօթի . . .	9. 40	

	առաւօտ.	
Փօթիից . .	9. 13	
Րիօն . . .	12. 13	
Միխայլօվօ. .	5. 39	1 37
Գորի. . . .	7. 5	4 8
Թիֆլիս. . .	9. 31	7. 56

Թիֆլիս գալիս է առաջին գնացքը երեկոյեան 9 ժ. 31 ր. երկրորդը՝ առաւօտեան 7 ժ. 56 ր.

Տեղերի գինը՝ Թիֆլիսից

	I կլաս.	II կլ.	III կլ.
Մցխէթ .	90	68	38
Գորի. . ,	3. 20	2. 40	1. 33
Սուրամ .	5. 22	3. 92	2, 18
Րիօն. . .	9.	6. 75	3. 75
Փօթի . .	13. 1	9. 75	5. 42

ՓՕՍՏ

Ամեն տեսակ թէ նամակներ, թէ լրագիրներ և թէ ծանր փօստ ամեն տեղ ուղարկելու, ընդունվում են ամեն օր, առաւօտեան 8 ժամից մինչև 1 և կէսօրից յետոյ 3 ժամից մինչև 7։ Իսկ կիրակի օրերը հասարակ նամակներ մինչև 10 ժամ առաւօտեան և 3—7 երեկոյեան։

Ռուսաստանից և Արտասահմանից փօստը ստացվում է Թիֆլիսում ամեն օր։ Բագուի տրակտից՝ երեքշաբթի և շաբաթ օրերը։ Երևանի տրակտից՝ երկուշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ։ Փօթի-Թիֆլիսեան երկաթուղուց ամեն օր։ Նուխու տրակտից՝ չորեքշաբթի և կիրակի։ Բելիկլիւչի տրակտից՝ երեքշաբթի և շաբաթ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ	կօպ.
Բաց նամակը արժէ .	4
Ռուսաստան և Եւրօպայի բոլոր երկրները նամակը արժէ	8
Ամերիկա . . .	8
Պարսկաստան . .	8
Հնդկաստան . .	70
Եգիպտոս	27

ԲԺՇԿԱՆՈՑ

Հիւանդների ընդունելութիւնը 8-ից մինչև 10 ժամը յունիսի 1-ց մինչև սեպտեմբերի 1-ը։

Երկուշաբթի. Վէրմիշեվ և Գօրալեվիչ ներքին հիւանդութիւններ, Քուչաբեանց վիրաբուժական և կանանց հիւանդութիւններ 10-ից մինչև 11 ժամ։

Երեքշաբթի. Վէրմիշեվ ներքին հ. Բակստ վեներական և կաշու հ., Ա. Բախուտով կանանց, երեխաների հ. և մանկաբարձութեան. Պէտնօվ աչքի հ.։

Չորեքշաբթի. Վէրմիշեվ ներքին հ., Բակստ կրծքային և ջղային հ.։

Հինգշաբթի. Վէրմիշեվ ներքին հ. Բակստ կրծքային հ. Քուչարեանց սիֆիլիտական և միզային գործարանների 10—11 ժամ, Կ. Բախուտով կանանց և ջղային հ.։

Ուրբաթ. Վէրմիշեվ ներքին հ. Ա. Բախուտով կանանց և երեխաների հ. և մանկաբարձութեան։

Շաբաթ. Վէրմիշեվ ներքին հ. Բակստ կրծքային և ջղային հ. Պէտնօվ աչքի հիւանդութիւններ։

«ՄՇԱԿԻ» ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ

—ՓԱՐԻԶ. Ա. Ա. Վաղուց ձեզանից նամակներ չենք ստանում, ինչ նորութիւններ կան այդտեղ։

—Կ. ՊՕԼԻՍ. Ա. Զ. Նամակը ստացանք։ Ցանձնարարութիւնները կը կատարենք։ «Մշակ» կուղարկենք։ Ցանկալի կը լինէր որ պ. Հ. կարելութեան չափ չուտ չուտ գրէր։ Այդտեղից եկած տեղեկութիւնները չափազանց հետաքրքիր են և անհամբերութեամբ սպասվում են։

— ԹԻՖԼԻՍ. Defensor juris. Non possumus. sic transit gloria mundi.

— ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏ. Տեղացի. Ստացանք. Նամակը դեռ չենք կարդացել։

—ԹԻՖԼԻՍ. Ա. Մ. Ցօղուածը ստացանք. տեսնենք։ Ձեր լսածը ճշմարիտ է։

Дозволено Цензурою 9 Октября 1878 г. Тифлисъ Типографія Мартиросіанца Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ